06/10/2020

Ο Έλληνας που ενέπνευσε τον Όρσον Ουέλς για τον «Πολίτη Κέιν»

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

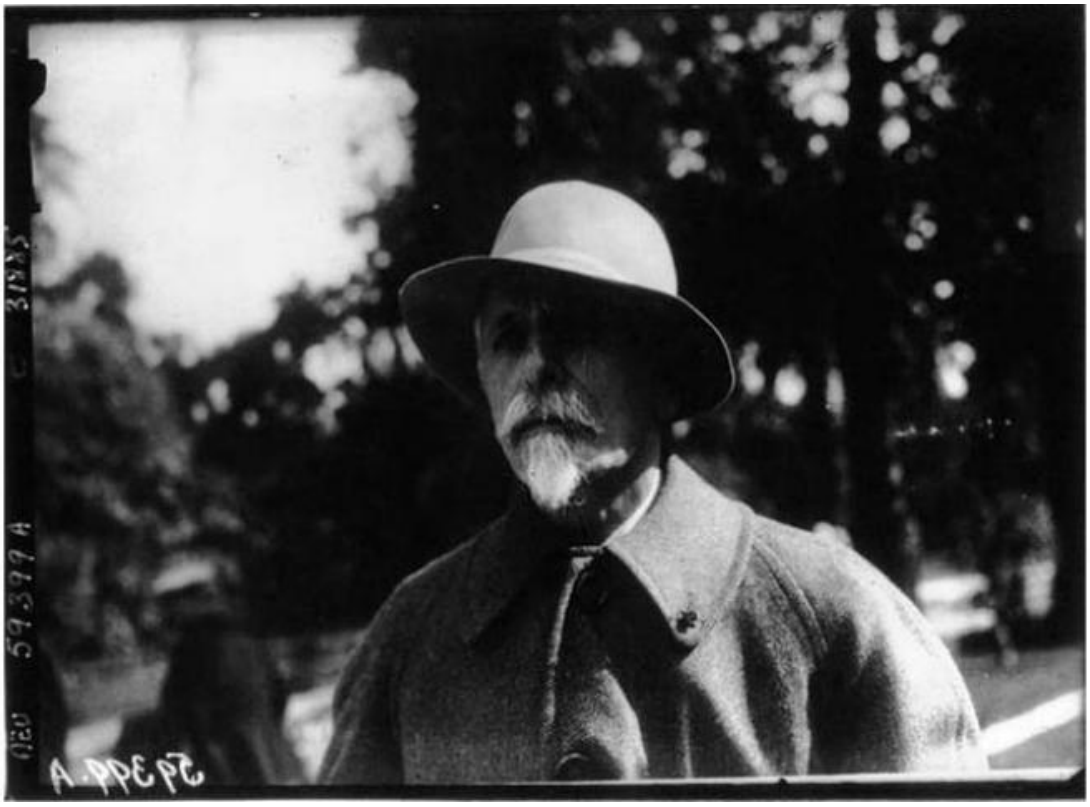

Κωνσταντινούπολη, 1821. Οι ανθελληνικοί διωγμοί και η τουρκική τρομοκρατία ως αντίποινα στην Ελληνική Επανάσταση οδηγούν την οικογένεια του υφασματέμπορα Ζαχαρίου στη Ρωσία. Εκεί πλέον γίνονται Ζαχάρωφ, και ως τέτοιοι επιστρέφουν αργότερα στην Κωνσταντινούπολη.

Μούγλα, 6 Οκτωβρίου 1849. Η οικογένεια Ζαχάρωφ υποδέχεται το νέο μέλος της. Είναι ο Βασίλειος, εκείνος που η ιστορία θα γράψει ότι προσπάθησε να την φέρει στα μέτρα του και να την βάλει σε δρόμους που εξυπηρετούν τα συμφέροντά του. Από τις πιο αινιγματικές προσωπικότητες του 19ου και του 20ού αιώνα, ανδρώθηκε στα Ταταύλα και μεγάλωσε με στερήσεις αφού η δουλειά του πατέρα του είχε πάρει την κάτω βόλτα.

Πολλές λεπτομέρειες από ζωή του Βασίλειου Ζαχάρωφ παραμένουν κάτω από ένα πέπλο μυστηρίου· ο ίδιος προτιμούσε να διατηρεί το μύθο του κυρίως σε ό,τι αφορά την προσωπική του ζωή. Η ενασχόλησή του με το εμπόριο όπλων τού έδωσε το προσωνύμιο «έμπορος του θανάτου». Το όνομά του προκαλούσε δέος και η

άνεση με την οποία κινούνταν μεταξύ διαφθοράς, προπαγάνδας, ευεργεσιών και χρηματισμού χρησιμοποιώντας ένα ευρύ δίκτυο πληροφοριών που ο ίδιος είχε στήσει, τον κατέστησε «το μυστήριο της Ευρώπης».

Ο Βασίλειος Ζαχάρωφ κυριάρχησε στο διεθνές πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό στερέωμα.

Είναι πολλές οι ιστορικές μελέτες που έχουν γίνει πάνω στο φαινόμενο Ζαχάρωφ, το αίνιγμα που έπαιξε ρόλο σε όλες τις πολεμικές συγκρούσεις που προετοίμασαν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο καθηγητής Δημήτρης Κιτσίκης, για παράδειγμα, επέλεξε ως θέμα της διδακτορικής του διατριβής τον καθοριστικό ρόλο του Ζαχάρωφ στην απόβαση του ελληνικού στρατού στην Σμύρνη το 1919. Διαβαθμισμένα έγγραφα που δόθηκαν από το Foreign Office αποκαλύπτουν ότι εργάστηκε ως πράκτορας της Βρετανίας προκειμένου να οδηγήσει την Ελλάδα στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με το πλευρό της Αντάντ.

Ο Δημήτρης Στεφανάκης έχτισε το ιστορικό του μυθιστόρημα Φιλμ Νουάρ πάνω στη ζωή και τη δράση του Ζαχάρωφ

Η μυθιστορηματική ζωή του ανθρώπου που υπήρξε –μεταξύ άλλων– πυγμάχος, διερμηνέας, δραπέτης, έμπορος όπλων, τραπεζίτης, κατάσκοπος, μεγιστάνας του Τύπου, ιδιοκτήτης του καζίνο του Μόντε Κάρλο και εθνικός ευεργέτης είναι το βιβλίο Φιλμ Νουάρ του Δημήτρη Στεφανάκη. Το ιστορικό μυθιστόρημα «ξαναπερπατά» στη δαιδαλώδη διαδρομή του Βασίλειου Ζαχάρωφ τρία χρόνια μετά το θάνατό του στο Μόντε Κάρλο, το 1936. Χωρίς να αγιογραφεί, αλλά ούτε και να κρίνει τον ήρωά του, ο συγγραφέας τον περιγράφει ως τον άνθρωπο που «κοιμήθηκε» με την ιστορία. «Βρίσκεται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο πίσω από όλα τα μεγάλα γεγονότα που προετοίμασαν την εποχή μας, θυμίζοντας περισσότερο μυθιστορηματικό ήρωα παρά πραγματικό πρόσωπο», δηλώνει στο pontos-news.gr.

Πράγματι, ο Βασίλειος Ζαχάρωφ είναι «παρών» στις πολεμικές συρράξεις ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Ισπανία ή την Ιαπωνία και τη Ρωσία, και από τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 ως τον πόλεμο των Μπόερς, τον Α΄ Παγκόσμιο και την έκρηξη της πυριτιδαποθήκης των Βαλκανίων. Γενικά δεν είχε φίλους και λέγεται ότι τα τελευταία χρόνια της ζωής του τα πέρασε εντελώς μόνος. Λίγο προτού πεθάνει παντρεύτηκε την επί χρόνια ερωμένη του δούκισσα Ντε Βιλλαφράνκα, σύζυγο του Φρανθίσκο ντε Μπορμπόν, μέλους της βασιλικής οικογενείας των Βουρβώνων της Ισπανίας.

Το Ινστιτούτο Παστέρ στην Αθήνα ιδρύθηκε με πρωτοβουλία, και χρηματοδότηση,

του Βασίλειου Ζαχάρωφ. Αυτή ήταν μία από τις ευεργεσίες του προς την Ελλάδα.

Αν και σκοτεινή μορφή, η Γαλλία του απένειμε το παράσημο του ανώτερου ταξιάρχη της Λεγεώνας της Τιμής και η Μεγάλη Βρετανία τον έχρισε ιππότη του Μεγαλόσταυρου του Μπαθ. Ο σερ Μπαζίλ, όπως ήταν επίσης γνωστός, έχοντας τέσσερις υπηκοότητες (οθωμανική, ελληνική, αγγλική, γαλλική) είχε ελευθερία κινήσεων, συνομιλούσε με τον Κλεμανσό, τον Λόιντ Τζορτζ και τον Βενιζέλο, ενώ τη σταδιοδρομία του στη βιομηχανία των όπλων την οφείλει στον Στέφανο Σκουλούδη.

«Δύσκολα θα μπορούσε κανείς να αγιοποιήσει αυτόν τον άρχοντα του σκότους. Από τη στιγμή ωστόσο που τον έχρισα πρωταγωνιστή μυθιστορήματός μου, όφειλα περισσότερο να τον κατανοήσω και λιγότερο να τον κρίνω. Ένα είναι σίγουρο: Η προσωπικότητα του Ζαχάρωφ αναιρεί εκ θεμελίων το διαχωρισμό του καλού από το κακό. Όσο όμως για τη σχέση του με την Ελλάδα, έχω να σας πω –κι αυτό δεν με εκπλήσσει καθόλου– ότι ήταν περισσότερο πατριώτης από πολλούς μεγάλους άντρες της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας», εξηγεί ο Δημήτρης Στεφανάκης.

Ο έμπορος όπλων Ζαχάρωφ, ο «βασιλιάς της πολεμικής βιομηχανίας», παρασημοφορήθηκε 298 φορές για την ειρηνιστική του δράση. Μετά τον Α’ Παγκόσμιο Πόλεμο θεωρούνταν ο πλουσιότερος άνθρωπος στον κόσμο.

Μέσα στις σελίδες τού Φιλμ Νουάρ ξεδιπλώνεται και η τακτική πωλήσεων που ακολουθούσε, γνωστή και ως «σύστημα Ζαχάρωφ»: Χρησιμοποιώντας τη διαφθορά, την προπαγάνδα και πληροφορίες από κυβερνητικούς και διπλωματικούς κύκλους, πούλησε στην Ελλάδα υποβρύχιο Nordenfelt. Στη συνέχεια παρουσίασε την αγορά αυτή στην Τουρκία ως απειλή, με αποτέλεσμα να πουλήσει και σε εκείνη δύο υποβρύχια. Παράλληλα, πούλησε άλλα δύο στη Ρωσία δημιουργώντας την εντύπωση θαλάσσιου υπερεξοπλισμού νότια του Εύξεινου Πόντου. Ταυτόχρονα, όμως, εξόπλισε το θωρηκτό Αβέρωφ και χρηματοδότησε τη Μικρασιατική Εκστρατεία. «Αν μη τι άλλο, και τα δύο αποδεικνύουν έναν συγκινητικά ανεξήγητο πατριωτισμό», σχολιάζει ο Δημήτρης Στεφανάκης.

Τι είναι αυτό όμως που κεντρίζει κάποιον να γράψει ένα μυθιστόρημα για τα έργα και τις ημέρες του Βασίλειου Ζαχάρωφ; Ο Δημήτρης Στεφανάκης μάς εξηγεί ότι τον προσέγγισε μέσα από τα σχόλια και τις πληροφορίες του Γιώργου Ηλιόπουλου, που έχει ασχοληθεί σε βάθος με το φαινόμενο Ζαχάρωφ. «Αρχεία, αποδιαβαθμισμένα κρατικά έγγραφα, ιστορικές διατριβές, κάθε λογής ιστορική πηγή χρησιμοποιήθηκαν για το Φιλμ Νουάρ – κι όλα αυτά βέβαια με συνεχή διασταύρωση των πληροφοριών και με την καθοδήγηση του Γιώργου Ηλιόπουλου», εξηγεί ο συγγραφέας.

Ο Ζαχάρωφ ενέπνευσε τον Όρσον Ουέλς για τον «Πολίτη Κέιν».

Ρωτάμε τον Δημήτρη Στεφανάκη τι κρατάει από τον Βασίλειο Ζαχάρωφ: «Τον βαθύτατο κυνισμό σε αντιδιαστολή με το ρομαντισμό του, αλλά και την αποφασιστικότητα και την ευρηματικότητά του. Είναι δύσκολο, πιστέψτε με, να βρει κανείς τόσο πολυσύνθετο ιστορικό πρόσωπο μέσα στον 20ό αιώνα».

Πηγή: pontos-news.gr

Το Φιλμ Νουάρ του Δημήτρη Στεφανάκη κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Ψυχογιός. Από τις ίδιες εκδόσεις κυκλοφορεί το βραβευμένο με το Prix Mediterranée Étranger Μέρες Αλεξάνδρειας.